

XX. nalog + ostalovjegyok

R-R.M. XX./kis ORWO műanyag dobozban/

Bab ó c s a, 1962. jun. Helybéli cigányok

Együd Árpád

- 1./Amottan jött egy kás../cigány dal magyarul/
- 2./Feleségem...
- 3./Cigány népdal/bejásul/
- 4./ " "
- 5./ " "
- 6./Aj miruce-miruce "
- 7./Lassu cigány dal "
- 8./Ju estét ju estét
- 9./Halled anyám... (A. v. kiemelget az allomásra)
- 10./Aladár, Aladár...
- 11./Nincsen kenyér

1./Patkó az én neem/betyárdal/, férfi

1./Lassu cigánydal/bejásul/

2./Jese fare.... " [Ese par]

K a p o s v _ á r, 1963. máj. 10.

Borbély Teréz 50 é.

Együd Árpád

7Csurgó/

- 1./Vad gesztenye.../népies műdal/
- 2./Sárgarigó, ha....
- 3./Betyár vagyok/Bogár Imre "/
- 4./Beszéd a betyárokról, apjától.
- 5./Hortobágyon.../gulyásdal/
- 6./Bakony-erdő.../Bene Vendel dala/
- 7./Elindult a.../bucsudal a katonáktól/
- 8./Luca-napi cédulázás; Páros-páratlan.
- 9./Ujévi tollégetés.

B. oldal #

T o r v a j, 1972. jan. 27.

Ajzert Józsefné 58 é.

Együd Árpád

1./Kaposvári kaszárnya/Katonadal/

1./Lakodalmi köszöntők Kvasznicza Gyuláné 46 é. "

K a p o s v á r, 1963. máj. 10.

Borbély Teréz 50 é. "

- 1./Lakodalmi kéretés elmondása
- 2./Beállt már a../lakodalmi dal/
- 3./Barna Jani balladája
- 4./Agyonisten../Szép Szabóné balladája/
- 5./Ég a gyertya ég../gyermekjáték/
- 6./Fehér liliomszál "
- 7./Cyerebe.... "
- 8./A játékok elmondása
- 9./Kiskertembe.../népdaltöredék/

Rippl-Rónai Múzeum
Néprajzi Szakág
Együd-hagyaték
Leltári szám: RRM_EA .....

XX. nalog lejegye's

R-R.M.

XX. szalag

1./

..... kis szekér,
Há valási vagy te legény,
Baltelepi roma legény vagyok,
Isten tudja .....

2./

Feleségem olyan kövér,
Nem férek a lába közé,
Kivánhatok magamnak soványt,
Az én férjem kell adja fasztát.

3./

Cigány nyelven ének.

4./

Haj, nadrágom, nadrágom,
Otthon is van vagy három,
Otthon van az öreganyád picsája,
A szádra van csináva.

5./

Cigány nyelven ének.

6./

Jó estét, jó estét az egész családnak,
Az anyátok hun van, meg a feleségem,
Én megmondtam anyám, megélek magamnak,
Én megélek magamnak, mondjátok hol vannak.

Eredj apám, eredj, ki a temetőbe,
Ott nyugszik anyátok, elmúlt három éve.

Ki a barcsi útra nem merek elmenni,
Sok az ávós rődér, meg akarnak verni.

7./

Patkó az én nevem, hires betyár vagyok,
Harminckét vármegye kerülője vagyok.
Harminckét vármegye megse foghat engem,
Csak a sötét erdő letakarhat engem.

Árva ez a világ, kinek párja nincsen,
Én is árva vagyok, mert páratlan vagyok.
Hallottam, hallottam én szenvedtem érted,
Csak a sötét erdő letakarhat engem.

8./

Cigány nyelvű ének.

- - -

Csurgó, 1963.

Borbély Teréz, 1913.

1./

Vadgesztenye fehérét virágozik,
Az én babám alatta aluszik,
Aludj babám, nem járok el hozzád,
Meg ne lásson a jó édesanyám.

Este későn .....

Csak egy világ látszik egy ablakról,
Nem aluszik, gyere be rózsám,
Fáj a szívem, meg is hasad most már.

2./

Sárgarigó, ha felszáll a nyárfára,
Azt fütyüli, elhagyta őt a párja.
Engemet is rég elhagyott a párom,
Sárgarigó nem csak te vagy oly árva.

Kaposvár, 1962.

Borbély Teréz, 1913.

1./

Betyár vagyok, Bogár Imre a nevem,
Nem tanyázok a faluba, erdőbe,
Hervadt levél az én kedves nyoszolyám,
Sirat engem az én babám igazán.

Bogár Imre sétálgat az erdőbe,
Kis fokosát vágja a fa törzsébe,
Nevét vési a fának a törzsébe,
Hires betyár járt ebbe az erdőbe.

Madár, madár vidd el ezt a levelet,
Tedd a babám ablakába, ha lehet,
Mondd meg néki, ne sirasson engemet,
Bogár Imrét nem láthatja már többet.

"Ezt a dalt édesapámtól tanultam, amikor még kislány voltam és iskolába jártam. Szüleim pusztán élő emberek voltak, és édesapámmal mentem Somogyszobra iskolába, ő el szokott kísérni, mert nagy erdőn kellett keresztül menni, 8 kilométert. Odajártunk egy fához, persze a fának csak az öreg törzsei voltak meg. Erre azt mondja nekem az édesapám: Gyere ide kislányom, mutatok neked valamit.

S akkor oda mentem a fához, nézz ide, azt mondja, bele van vésve a dátum, amikor a betyárok itt jártak.

És akkor elkezdte nékem dalozni az úton ezt a betyárdalt. Én 7 éves voltam akkor, 1920. körül.

2./

Hortobágyon gulás vagyok,
Nem fekszem én selyemágyon,
Leterittem a subámat,
Odavárom a babámat.

Hortobágyi gula, ménes,
Jaj, de nagyon elszéledett,

Ergye bujtár, keríts egyet,
Hajtsd a gulát egy erdőbe.

Hortobágyi csapás úton,
Elindulok a rózsámhoz,
Kilenc pandúr gyün énelém,
Hová, hává gulás legény?

Mi közöttök van énhozzám,
Elmegyek a rózsám után,
Rózsám fekszik segyem ágyon,
Én meg a cifra subámon.

3./

Bakony erdő kizöldelt a tavasszal,
Bene Vendel sátozt ütött alatta,
Kilenc zsandár körüljárja az erdőt,
Hol találják Bene Vendelnek a helyét.

Jaj, de hosszú, jaj, de széles az az út,
Amelyikre Bene Vendel elindult,
Kilenc zsandár vágatva gyütt elibe,
Bene Vendel beugrott a sűrűbe.

Bene Vendel tizenhat szél gatyája,
Megakadt a vadrózsafa ágába,
Vadrózsafa ereszd el a gatyámat,
Bújdosodni kő a szegény betyárnak.

Bene Vendelt a zsandárok elfogták,
A két keze össze vagon kötözve,
Kötözzetek, mégis kiszabadulok,
Mégis azért híres betyár maradok.

Bene Vendelt a zsandárok elvitték,
Letették a nagynyiresi börtönnél,
Nagynyiresi börtön ajtó vasból van,
Bene Vendel életfogytig fogval van.

4./

Elindult a gőzös az állomásról,
Most a lányok sirva néznek utána,
Minden szemre zsebkeendő van takarva,
Ki babáját, ki rózsáját siratja.

Ne sirjatok, ti csurgói lányok,
Nem sokára visszajövünk hozzátok,
Szól az ágyú, ropognak a fegyverek,
Magyar baka vérrel festi a mezőt.

Ha kiérünk a harctér mezejére,
Leülünk egy lőtt ágyúnak melléje,
Szól az ágyú, ropognak a fegyverek,
De sok holttest takarja a harcmezőt.

Édesanyám, mért szültél a világra,
Negyvennégyes ágyúgolyó számára,
Negyvennégyes ágyúgolyó eltalált,
Édesanyám, ne várj haza soha már.

Ha meghalok, lányok eltemessetek,
A siromra rozmaringot tegyetek,
Az legyen az én fejfámra ráírva,
Itt nyugszik egy magyar baka meghalva.

"Mikor édesapám ment ki a frontra a 13-as háborúba, ezt énekeltek a somogyszobi állomáson, a vonatnál."

-Decemberi ünnepségekkel kapcsolatban milyen régi szokásokra, emlékszik, a Luca nappal és a karácsonyi ünnepségekkel kapcsolatosan?

-Hát szoktuk csinálni Luca napján, hogy a lányok régen szoktak irni cédulát és mindegyik cédműlára nevet szoktak irni; Jóska, Pista, ilyen hasonlókat. És akkor minden este, Luca estéjétől kezdve karácsony estéig minden este egyet be szoktak dobni a tűzbe és amelyik utolsónak megmaradt, az lett a lánynak a vőlegénye. Legtöbbször be szoktak válni, mert majdnem mindig sike-

rült, hogy a lányt az vette el, amelyiknek a neve az utolsónak megmaradt. Véletlenül volt lehetséges.

Karácsony estéjén szoktunk pározni mogyoróval, akkor körbeültünk az asztalhoz lányok, az asztal közepére tettünk egy csomó mogyorót és akkor mindenki vett belőle, amennyit gondult.

S akkor kérdeztük egyik a másikatú, hogy páros-e, vagy páratlan. Amikor páros volt valamelyikné, akkor ez letette, s újra vett fel másikat. Meg kellett számolni.

Szoktunk csinálni karácsony estéjén, hogy vittünk be az asztal alá szénát, porcióba összekötve és karácsony reggelén azt adták a tehénnek enni legelőszőr. Szoktunk tenni kukoricát az asztalra, azt meg a baromfiak kapták enni.

Azért adtuk az állatoknak, hogy egészségesek legyenek. Szoktunk odatenni az asztal sarkára mindenkinek a ruhájából egyet, hogy ne érjen betegség a családban senkit.

Az asztalnak a szélére nem volt szabad karácsonykor rákönyökölni, mert akkor kelések jöttek az emberekre.

-Az óévvel kapcsolatosan esténként mit szoktak csinálni?

-Óév estéjén azt szoktuk csinálni, hogy a szüleink sütöttek pogácsát és mindenegyik pogácsába szúrtak egy tollat. Nem sütőbe sütötték a pogácsát, hanem kemencébe. Ludtollat szúrtak bele, és akkor megszámozták, hogy ez a Julisé, Marisé, Pistáé, Jóskáé, és amelyiknek a tolla elégett, úgy tartották régen, az meg fog halni abban az évben.

- - -

2. sáv

Torvaj, 1972.

1./

Kaposvári kaszárnya, bádogos a teteje,
Ráhajlik a cseresznyefa levele,
Cserebogár csipd le annak levelét,
Le ne törje, sejhaj, a rezedt csákóm tetejét.

Kaposvári kaszárnya sűrű ablak van rajta,
Huszárlegény most könyököl ki rajta,
Szép az idő, zöldell a fa ideki,
Huszárlegény a szeretóm, csak egy szóra gyere ki.

Torvaj,

Kvasznicza Gyuláné,

Lakodalmi köszöntő

1./

Itt a finom pörkölt, nem is hittük volna,
Kinn főtt a konyhába két hónap óta.
Nem is olyan idős, mint ahogyan mondják,
Hogy mennyi? A dédöregapám akkor tanult menni.
De a főszakácsné kiadta parancsát,
Nyoszolyólányoknak adjuk az agancsát,
Meg kell hát fogadni a főszakácsné szavát,
Mert a jó pörköltnek megszabták az árát.
A jó pörköltnek ára huszonhat garas,
Higgyék el uraim, nem patkolt szarvas.
El is múlt az már gyönyörű hírével,
Ezt meg fogyasszák el friss, jó egészséggel!

2./

Finom fehér lisztből készült a sütemény,
Cukorral vegyítve nem is olyan kemény.
Mazsola szőlővel van telis-tele,
Sok más jó dolgot is tettek ám még bele.
Olyan édes a tésztája, mint a csurgatott méz,
Menten megkivánja az ember, ha ránéz.
Szereti is aztat minden asszonyféle,
A lányok se tudnak betelleni véle,
A férfiember is igen szereti,
Tessék hát kérem, lássanak csak neki!

3./

Megkapta az új pár immár az áldást,
Egész éjjel ittuk reá az áldomást,
Most, hogy reggel vagyon, már haza indulunk,
A boldog házasoktól szépen elbúcsúzunk.
Turbékoljanak ők galambok módjára,
Szaporodjanak is jövő ilyentájra.
Akkor jövünk aztán majd keresztelőre,

Megint ilyen jól mulatok, mondhatom előre,
Ez lesz a legszebb nap, ezen a világon,
Addig az Uristen mindnyájunkat áldjon.

- - -

Borbély Teréz anyagának folytatása:

-Ujév napjával kapcsolatosan mit tud?

-Olyankor nem volt szabad lefeküdni, aludni, mert akkor beteges abba az évben az illető.

-Farsanggal kapcsolatban milyen szokásra emlékszik?

-El szoktak menni a lányokat megkéretni. Ugy volt szokásban, hogy a legénnyel ment egy néni, pl. úgy történt, hogy a legény fölszólitott egy jó ösmerős nénikét; "Nénikém ez a lány tetszik", és akkor legyen a segítségire, menjen el vele, hogy megkéressék. Nem a szüleivel ment el, hanem egy másik, idegen asszonnyal, és akkor elmentek a lányos házhoz, és akkor azt mondták, hogy Pista bácsi, v. Julis néni eljöttünk a kedves házukhoz a lányukat szeretnénk megkérni, hogyha odaadná nekünk.

Erre, hogyha meg voltak elégedve a szülők a fiatalemberrel, akkor azt mondták, hogy semmi kifogásunk nincsen vele, ha a Mariskának is van hozzá kedve. Ha pedig nem voltak megelégedve vele akkor azt mondták, hogy "Ó még ráér a mi lányunk férjhez menni, még nem adjuk férjhez."

-És ennél az esetnél ott volt a lány is?

-Igen, ott volt a lány is. Nem nyilatkozott mindjárt, hanem azt kapta az értesítést, hogy majd három nap múlva megmondom, addig hagytak neki gondúkodási időt. Akkor három nap után újra elmentek, akkor szokta megmondani a leány, hogy elmegy-e hozzá, vagy nem. Hogyha tetszett neki, vagy meg voltak vele elégedve. Akkor mindjárt adott neki zsebkendőt, megcsókúták egymást, a legény meg odaadta a lánynak a gyűrűt.

Természetesen akkor végigmentek, megnézték, hogy mi van az istállóba, mi van a szekrényben.

Igy szokták csinálni régen a leánykérést.

-A leánykérés után mik történtek?

-Akkor ki szokták tüzni az esküvőt, hogy mikor lesz. Akkor elmentek esküdni és mielőtt elmentek volna a menyasszonynak a cipő-

jébe bele szoktak tenni pénzt, azt azért szokták csinálni, hogy ne rontsák meg a boszorkány asszonyok az úton, mikor ment a templomba. Mikor megesküdtek, akkor jöttek hazafelé akkor még az ajtóba ki szokták tenni a mozsarat, s azt föl köllött a menyasszonynak rúgni. Azért, hogy ha jöttek rá irigyek, ilyen üdösebb nénik, ne ártsanak neki, és ne legyen veszekedés a család között.

Akkor, mikor az újasszonyt elvitték a házbú, pakúták a bútorát a kocsira, akkor azt szokták dalozni:

Beállt már a kocsi az udvarunkba,
A menyecskét pakújják a kocsira,
Édesanyám köszönöm a fölnevelését,
Haza gyüvök, megcsókolom a kezét.

Édesanyám akkor kezdett siratni,
Mikor a kocsira kezdtek pakolni,
Édesanyám, ne sirasson engemet,
Barna legény köti le a szívemet.

2./

Barna Janit arra kéri babája,
Édesanyját tegye a más világra,
Barna Jani kihivta az erdőbe,
Éles kést szúrt édesanyja szívébe.

Véres lett a Barna Jani ruhája,
Nincs jó anyja ki kimossa tisztára,
Most ki babám ingem, gatyám, fehérre,
Holnap megyek csendbiztos úr elébe.

Csendbiztos úr, adjon isten jó napot,
Adjon isten, Barna Jani mi bajod?
Csendbiztos úr, szívem öli a bánat,
Egy kislányér, megöltem az anyámat.

Barna Jani nem fájt-e a te szived,
Amikor a jó anyádat megölted,
Dehogynem fájt, csakhogy meg nem hasadott,
Mikor mondta, jaj istenem, meghalok.

Kár volt néked Barna Jani, ezt tenni,
Egy kislányért jó anyádat megölni,
Csendbiztos úr, régen volt ellenségem,
Ez a kislány így lehet feleségem.

Jaj, de szépen kifaragták azt a fát,
Amelyikre Barna Janit akasztják,
Fújja a szél fekete göndör haját,
Más öleli Barna Jani babáját.

3./

Adjon isten, szép Szabóné, jó napot!
A leányát keressük most, hol vagyon?
A leányom mosni ment a patakhoz,
Majd estére hazajön a galambom.

Szép Szabóné bontsa le most az ágyat,
Adjon szállást most a fáradt zsandárnak,
Adok szállást én a fáradt zsandárnak,
Hadd pihenjen holnap délig az ágyon.

Szép Szabóné mért véres a lepedő,
A leányom vére folyott az ágyra,
Megköszönjük a szállását, elmegyünk.
A leányát megkeressük, meg biz én,

Szabó Vilma bújdosik az erdőbe,
Elfáradott, le is ült egy fa törzsre,
Kilenc zsandár körül áll most mögötte,
Vilma, Vilma, mit keresel te itten?

Fáradt vagyok, ide gyüttem pihenni,
A lelkeket meg akarom nyugtatni,
Vilma, Vilma azt a kutya mindenit,
Hová titted a szép kisgyermekeid?

Szabó Vilma a zsandárnak válaszol,
Gyermekeim az anyámmal van otthon,

Vilma, Vilma, ne tagadd a nagy titkot,
Az ágyadon a lepedő véres volt.

Szabó Vilma nagyon megijedett most,
Hogy megtudta a zsandár a nagy titkot,
Egyet dobtam a Tiszának mélyébe,
Egyet meg a gyolcslepedőn megöltem.

Vilma, Vilma nem fájt-e most a szived,
Hogy a megölted a két kisgyermekedet,
Dehogy nem fájt, talán most meg is repedt,
Hogy megöltem a két kis gyermekemet.

Szabó Vilmást a zsandárok megköték,
A faluba imígyen úgy kísérik,
A kapuba mindenki most úgy nézi,
Szabó Vilmát kilenc zsandár kíséri,

A szomszédok szaladnak Szabónéhoz,
Hogy a lányát kilenc zsandár most hajtja,
A Szabóné sirva kiált utánuk,
Hová hajtják egyetlen violámat.

Édesanyám ne sirasson engemet,
Kilenc zsandár megkötözött engemet,
Édesanyám árva szívem meghasad,
Amíg élek, szenvedem én a vasat.

A Szabóné sirva megy a szobába,
A két kezét feje fölé kapcsolja,
Jaj, Istenem vedd hozzád a lelkemet,
Elvitték az egyetlen gyermekemet.

Szabó Vilmát a zsandárok elvitték,
Betették az ilovai börtönbe,
Ilovai sötét börtön, de kemény,
Igy jár aki gyermekeit megölé.

Ég a gyertya ég, el ne aludjék,
Míg a szikra lobot nem vet, mind legugoljék.

...

Fehér liliomszál, ugorj a Dunába,
Támaszd meg magadat, két aranypálcával.

-.-

Gyere be, gyere be aranyos madárcám,
Csináltatok néked aranyból kalickát,
Nem szoktam, nem szoktam, kalickába lakni,
Csak szoktam, csak szoktam zöld erdőbe lakni.

Zöld erdőbe lakni, zöld ágakra szállni,
Fenyő magot enni, gyöngyharmatot inni.

Eztet úgy szoktuk csinálni iskolánk, körbe szoktunk állni fi-
úk, lányok, és akkor egy lány bement a körnek a közepébe és
akkor énekelte ő és integetett, hogy "gyere be, gyere be, ara-
nyos madárcám", és mi is vele együtt énekeltek, és akkor az-
tán mikor azt mondta, hogy "gyere be, gyere be", a körbe ment
egy másik hozzája, az volt a madár és akkor ő válaszolta visz-
sza, hogy "nem szoktam, nem szoktam, kalickába lakni stb."
Igy csináltuk aztán továbbra is. Mentünk körül, de nem gyorsan,
hanem lassan, és akkor mikor végigénekeltek, akkor másik ment
a körbe.

...

Kiskertemben kiszáradt az eperfa,
Este-reggel egy bús madár ül rajta,
Csak azt búgja az a gerlice madár,
Hogy a legény szőke-barna csapodár.